

บทบาทรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมของประเทศ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ค.ศ. 1976 – 2020: บทวิเคราะห์ ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง*

จิรายุทธ์ สีม่วง**

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของเวียดนามตั้งแต่ ค.ศ. 1976 จนถึง ค.ศ. 2020 รวมทั้งวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทของรัฐสังคมนิยมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภายใต้ระบบเศรษฐกิจต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลา โดยพบว่ารัฐบาลเวียดนามได้ปรับเปลี่ยนการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมให้เหมาะสมตามบริบทเงื่อนไขภายในประเทศและบริบทโลกเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ การปรับเปลี่ยนดังกล่าวส่งผลให้รัฐได้ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้มีบทบาทหลักในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและจัดการระบบเศรษฐกิจภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนโดยส่วนกลางภายหลังการรวมประเทศไปสู่บทบาทการเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกภายใต้การพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตแบบตลาดในช่วงหลังการปฏิรูปได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมจากการทำให้เป็นอุตสาหกรรมสังคมนิยมไปสู่การทำให้เป็นอุตสาหกรรมและทันสมัยอีกด้วย

คำสำคัญ: รัฐกับตลาด/ การพัฒนา/ อุตสาหกรรม/ เวียดนาม/ เศรษฐศาสตร์การเมือง

* บทความชิ้นนี้ปรับปรุงและเพิ่มเติมจากส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามปี ค.ศ. 1975 – ปัจจุบัน: วิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง” ได้รับการอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้ของคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หมายเหตุ: การทับศัพท์ภาษาเวียดนามในบทความเป็นการถ่ายเสียงตามสำเนียงท่าใหม่ (Hà Nội)

** อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, อีเมล: jirayoot@buu.ac.th

The Role of State and Industrial Economic Development of the Socialist Republic of Vietnam between 1976 – 2020: An Analysis from the Perspective of Political Economy*

Jirayoot Seemung**

Abstract

The purpose of this article is to describe the development of Vietnam's industrial economy from 1976 to 2020 and also to analyze the role of the socialist state in the development of the industrial economy under various economic systems in each period. The findings show that the Vietnamese government has adjusted industrial economic development to suit the domestic and global context for the country's economic benefits. These adjustments resulted in the positional change of the state from being the lead player who produces industrial goods and manages the economic system following the centralized development plan after the national reunification to being a supporter who facilitates industrial development following the commercialized model of production which is caused by Doi Mei reform. In addition, the socialist state has also changed the industrial development strategy from socialist industrialization to industrialization and modernization as well.

Keywords: state and market/ development/ industry/ Vietnam/ political economy

* This article is revised from the research entitled "Industrial Development Strategy of The Socialist Republic of Vietnam: An Analysis from The Perspective of Political Economy" This work was financially supported by the Research Grant of Faculty of Political Science and Law, Burapha University. Note: The Vietnamese transliteration in the article is transliterated according to the Hà Nội dialect.

** Lecturer, Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law, Burapha University, E-mail: Jirayoot@buu.ac.th



บทนำ

ในปัจจุบันหากกล่าวถึงประเทศที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คงต้องกล่าวถึงประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ภายหลังการรวมประเทศและก่อตั้งเป็นประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1976 ในช่วงแรกของการพัฒนาเศรษฐกิจ ประเทศเวียดนามได้ใช้ตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมตามแนวทางของสังคมนิยมโดยการวางแผนจากส่วนกลาง (centrally planned economy) กล่าวคือเป็นการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมนิยมการตามตัวแบบของสหภาพโซเวียตที่เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก แต่ด้วยบริบทและเงื่อนไขภายในประเทศส่งผลให้การดำเนินนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแบบจากส่วนกลางไม่ประสบผลสำเร็จ ก่อนจะเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในยุคการปฏิรูป “โดยเหมย (Đổi Mới)” ใน ค.ศ. 1986 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากการวางแผนส่วนกลางแบบสังคมนิยมไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีรัฐจัดการกลไกตลาด (state – managed market economy) อันเป็นรูปแบบเศรษฐกิจแบบผสมผสานระหว่างระบบตลาดกับสังคมนิยม ภายใต้ระบบเศรษฐกิจดังกล่าวรัฐได้ใช้ยุทธศาสตร์การกลายเป็นอุตสาหกรรมและความทันสมัยในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ (เขียน อีระวิทย์, 2542, หน้า 89-92) ภายหลังการปฏิรูปดังกล่าวส่งผลให้เศรษฐกิจเวียดนามมีอัตราการเจริญเติบโตที่ก้าวกระโดด ในช่วง ค.ศ. 1990 – 2004 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (gross domestic product: GDP) โตขึ้นเฉลี่ยกว่าปีละ 7 % (World Bank, 2015) อัตราการเจริญเติบโตดังกล่าวเป็นอันดับสองในเอเชียรองจากจีนเท่านั้น จวบจนปัจจุบันเวียดนามยังคงให้ความสำคัญกับนโยบายการทำให้เป็นอุตสาหกรรมและความทันสมัยเพื่อบรรลุเป้าหมายคือมุ่งไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมทันสมัย

คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นคือภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงจากยุคสงครามเย็นมาจนปัจจุบันที่ระบบทุนนิยมโลกขยายตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเทศที่ปกครองในระบบสังคมนิยมได้ปรับเปลี่ยนบทบาทและแนวการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างไร โดยเฉพาะเวียดนามหนึ่งในประเทศสังคมนิยมที่ปรับตัวจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมแบบวางแผนส่วนกลางมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสมผสานเศรษฐกิจตลาด โดยบทความชิ้นนี้จะเน้นไปที่การสำรวจแนวโน้มนโยบายและแผนการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศเวียดนามตั้งแต่ ค.ศ. 1976 ภายหลังการรวมประเทศจนถึง ค.ศ. 2020 เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของเวียดนามภายใต้ระบบเศรษฐกิจของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคจากมุมมองและกรอบการวิเคราะห์แนวเศรษฐศาสตร์การเมือง รวมถึงวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทของรัฐที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและตลาดในแต่ละช่วงเวลา

นอกจากบทนำแล้ว บทความนี้ได้แบ่งเนื้อหาการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) บริบทการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในยุคแบ่งแยกประเทศภายใต้ 2 ระบบเศรษฐกิจก่อน

การรวมประเทศ ค.ศ. 1975 (2) บทบาทรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศ
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ค.ศ. 1976 – 2020 และส่วนที่ (3) ได้แก่ บทสรุปและวิเคราะห์
บทบาทรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในเชิง
เศรษฐศาสตร์การเมือง

บริบทการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในยุคแบ่งแยกประเทศภายใต้ 2 ระบบเศรษฐกิจก่อน การรวมประเทศใน ค.ศ. 1975

ภายหลังการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพเจนีวาที่ลงนามโดยฝรั่งเศสและเวียดนามใน
ค.ศ. 1954 ส่งผลให้เกิดการขีดเส้นแดนแบ่งประเทศออกเป็น 2 ส่วนบนเส้นขนานที่ 17 ได้แก่
สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (Việt Nam Dân chủ Cộng hòa) หรือเรียกว่าเวียดนามเหนือ
กับอีกประเทศได้แก่ประเทศสาธารณรัฐเวียดนาม (Việt Nam Cộng hòa) หรือเวียดนามใต้
เนื่องจากอยู่ในสงครามทั้งสองประเทศจึงต้องทุ่มทรัพยากรไปให้กับการทำสงครามเป็นหลัก
ดังนั้น ส่วนใหญ่แล้วการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจึงต้องพึ่งพาจากต่างประเทศ

สำหรับเวียดนามเหนือแนวทางการพัฒนาประเทศตามอุดมการณ์สังคมนิยมต้อง
ประสบกับความยากลำบาก อันเป็นผลมาจากการขาดแคลนของระบบอาณานิคมของฝรั่งเศสเกือบ 61
ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1884 จนถึง ค.ศ. 1945 (จิรายุทธ์ สีม่วงและภัสสร่า บุญญฤทธิ์, 2565, หน้า 30-54;
สุด จอนเจดสิน, 2544) ส่งผลให้เศรษฐกิจของเวียดนามเหนือมีการผลิตสินค้าในระดับต่ำ นอกจากนี้
นี่ยังได้รับผลกระทบจากสงครามและการทิ้งระเบิดจากอเมริกาในช่วงสงครามเวียดนาม¹ ซึ่งกิน
เวลาอย่างยาวนานกว่า 19 ปี มีการประมาณการว่ามีผู้เสียชีวิตจากการทิ้งระเบิดกว่า 500,000 คน
อีกทั้งเมือง โครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างการผลิตอุตสาหกรรมถูกทำลายลงอย่างมาก

ในช่วงเวลาดังกล่าวพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ดำเนินนโยบายต่อสู้เพื่อรวมประเทศ
พร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมตามแนวทางของสังคมนิยม เวียดนามเหนือเริ่มทำการ
ปฏิรูปสังคมนิยมโดยเริ่มจากการปฏิรูปที่ดิน (Cải Cách Ruộng Đất) ตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินใน
เดือนธันวาคม ค.ศ. 1953 (Luật Cải cách Ruộng đất) (มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม ค.ศ. 1954)
ภายใต้ความช่วยเหลือจากประเทศจีน เป้าหมายเพื่อต่อต้านระบบศักดินา ยกเลิกระบบชนชั้นเจ้า
ที่ดิน หลังจากนั้นในช่วงปี ค.ศ. 1960 ก็เริ่มให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยการประชุมสมัชชา
พรรคระดับชาติครั้งที่สาม (Đại hội Đảng Toàn quốc Lần thứ III) มีมติให้ “การทำให้เป็น
อุตสาหกรรมสังคมนิยม (Công nghiệp hóa Xã hội Chủ nghĩa)” เป็นแนวทางหลักในการ
พัฒนาอุตสาหกรรมโดยมีเจตนารมณ์ คือ

1 สงครามเวียดนาม (Chiến tranh Việt Nam) หรืออีกชื่อหนึ่งว่า สงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 ในเวียดนามเรียกว่า
สงครามต่อต้านอเมริกา (Kháng chiến chống Mỹ) ซึ่งกินเวลาดังตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1955 จนถึงวันที่ 30
เมษายน ค.ศ. 1975

“สร้างเศรษฐกิจสังคมนิยมที่สมดุลและทันสมัย ผสมผสาน
อุตสาหกรรมเข้ากับเกษตรกรรมและยึดอุตสาหกรรมหนักเป็นรากฐาน ให้
ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักอย่างสมเหตุสมผลในขณะที่
เดียวกันก็มุ่งมั่นที่จะพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมเบาเพื่อมุ่งหมายที่
จะเปลี่ยนแปลงประเทศ จากประเทศเกษตรกรรมล้าหลังสู่ประเทศที่มีทั้ง
อุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่ทันสมัย” (BỘ Công Thương (MOIT),
2022)

หลังจากนั้นจึงได้ประกาศใช้แผนพัฒนา 5 ปี ครั้งที่ 1 ค.ศ. 1961 - 1965 (Kế hoạch 5 năm lần thứ I năm 1961-1965)³ โดยมีเป้าหมายคือการสร้างให้อุตสาหกรรมเป็นพื้นฐาน
ในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ ในช่วงเวลาดังกล่าวได้
เวียดนามเหนือได้พัฒนาอุตสาหกรรมด้วยวิธีการการมุ่งเป้าไปที่อุตสาหกรรมหนัก อันได้แก่
อุตสาหกรรมไฟฟ้า อุตสาหกรรมเชื้อเพลิง อุตสาหกรรมถลุงเหล็ก อุตสาหกรรมเคมี ฯลฯ ภายใต้
แผนดังกล่าวรัฐบาลมีมาตรการในการพัฒนาอุตสาหกรรม ได้แก่ การเพิ่มเงินลงทุนในอุตสาหกรรม
โดยในช่วงเวลาสี่ปีของการดำเนินการตามแผนพัฒนารัฐบาลได้ใช้เงินในการพัฒนาอุตสาหกรรม
ถึง 48 % ของเงินลงทุนภาครัฐทั้งหมด ในจำนวนนี้มีถึง 78% ที่เป็นเงินลงทุนที่ใช้ในอุตสาหกรรม
หนัก (Đặng Phong, 2008, p. 120, pp. 319-320)

อย่างไรก็ดี การพัฒนาอุตสาหกรรมในช่วง ค.ศ. 1954 - 1975 นั้นต้องพึ่งพาความ
ช่วยเหลือจากต่างประเทศคือสหภาพโซเวียต จีนและประเทศในกลุ่มสังคมนิยมอื่น ๆ โดยมีการ
ช่วยเหลือทางสินค้าต่าง ๆ รวม 2,362,581 ตัน คิดเป็นเงินประมาณ 7 พันล้านรูเบิล (ประมาณ 6.8
พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ) ในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งเป็นการสนับสนุนทางการทหารและอีกครึ่งหนึ่ง
เป็นการสนับสนุนทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 1970 - 1974 เวียดนามเหนือได้รับเงิน
สนับสนุนจากกลุ่มประเทศสังคมนิยมกว่า 3,000 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ (Đặng Phong, 2008,
p. 120, pp. 319-320)

ส่วนรัฐบาลเวียดนามใต้ภายใต้การนำของประธานาธิบดีโงดึญเสียม (Tống thống Ngô Đình Diệm)⁴ ได้เริ่มดำเนินการแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี โดยใช้นโยบายอุตสาหกรรม
เพื่อทดแทนการนำเข้า วัตถุประสงค์คือเพื่อผลิตทดแทนการนำเข้าและเพิ่มการส่งออกเพื่อประหยัด
เงินตราต่างประเทศ โดยเน้นไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรมเบา ได้แก่ อุตสาหกรรมสินค้าอุปโภค

2 มาจากภาษาเวียดนามต้นฉบับคือ “Xây dựng một nền kinh tế xã hội chủ nghĩa cân đối và hiện đại, kết hợp công nghiệp với nông nghiệp và lấy công nghiệp nặng làm nền tảng, ưu tiên phát triển công nghiệp nặng một cách hợp lý, đồng thời ra sức phát triển nông nghiệp và công nghiệp nhẹ, nhằm biến nước ta từ một nước nông nghiệp lạc hậu thành một nước có công nghiệp hiện đại và nông nghiệp hiện đại”.

3 ซึ่งมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “แผนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจประชาชาติ 5 ปี ครั้งที่ 1 (1961-1965) (Kế hoạch 5 năm lần thứ nhất phát triển kinh tế quốc dân (1961-1965))”

4 ในประเทศไทย หนังสือวิชาการส่วนใหญ่มักทับศัพท์ว่า โงดึญเสียม

และบริโภคนวัตกรรมแปรรูป เพื่อตอบสนองตลาดภายในประเทศ (Nguyễn Huy, 1972, pp. 22) ภายหลังจากที่รัฐบาลของเสียล่มสลายไปใน ค.ศ. 1965 นโยบายอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าก็ได้ถูกยกเลิกไป รวมทั้งยกเลิกการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและห้ามาใช้นโยบายเศรษฐกิจเสรีโดยรัฐแทรกแซงน้อยที่สุด การยกเลิกการปกป้องอุตสาหกรรมยอดอ่อนอย่างอุตสาหกรรมเสื้อผ้า อุตสาหกรรมน้ำตาลอย่างฉับพลันส่งผลให้เศรษฐกิจเวียดนามได้รับผลกระทบอย่างหนัก แม้จะมีอุตสาหกรรมบางสาขาที่สามารถพัฒนาได้ดี แต่การผลิตของอุตสาหกรรมยังคงมีขนาดเล็ก มีเงินลงทุนต่ำแต่มีผลผลิตสูงจากการพึ่งพาการนำเข้าสินค้าทุนจากต่างประเทศ โดยสินค้าทุนที่นำเข้าโดยมากมาจากเงินช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา ทำให้เวียดนามได้ต้องพึ่งเงินลงทุนจากสหรัฐอเมริกาอย่างมาก ผลก็คือการผลิตอุตสาหกรรมภายใต้นโยบายเศรษฐกิจเสรีของเวียดนามได้ไม่ประสบผลสำเร็จแต่กลับต้องพึ่งพิงภายนอกมากยิ่งขึ้นเพราะไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในได้ การค้ามีการพัฒนามากกว่าการผลิตอุตสาหกรรมในภาพรวมภาคอุตสาหกรรมของเวียดนามได้มีการเจริญเติบโตก่อนที่จะถดถอยในช่วง ค.ศ. 1972 อันเป็นผลกระทบจากสงคราม (Nguyễn Huy, 1972, pp. 12 – 14; สุต จอนเจดลิน, 2001, หน้า 292-293)

ในช่วงปี ค.ศ. 1954 - 1975 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้สนับสนุนเงินให้แก่เวียดนามได้มากกว่า 10 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (ตามมูลค่าใน ค.ศ. 1960) (Đặng Phong, 1991, p. 66) การสนับสนุนของอเมริกาเป็นการสนับสนุนทางเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการ ได้แก่ การสนับสนุนทางการค้าโดยมีวัตถุประสงค์การสนับสนุนการนำเข้าสินค้าและการคลังแก่รัฐบาลเวียดนามได้ การสนับสนุนสินค้าเกษตรในรูปแบบของอาหารและธัญพืช การสนับสนุนตามโครงการเป็นการสนับสนุนด้วยเงินหรือสิ่งของตามภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งการบริหาร สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยมากเป็นการสนับสนุนแบบให้เปล่า ส่วนการให้สนับสนุนแบบให้ยืมนั้นตั้งแต่ ค.ศ. 1955 จนถึง ค.ศ. 1975 นั้นรวมกันไม่ถึง 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Đặng Phong, 2004, pp.187-188)

จึงสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าช่วงก่อนการรวมประเทศนั้นบริบททางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศทั้งเวียดนามเหนือและใต้อยู่ในสภาวะปั่นป่วนและไม่ได้พัฒนาไปอย่างต่อเนื่องมากนักเนื่องจากอยู่ในภาวะสงคราม ส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากภายนอกเป็นหลัก

บทบาทรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ค.ศ. 1976 – 2020

โดยสามารถแบ่งการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นช่วง 2 เวลา ดังนี้

1. การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมโดยรัฐภายใต้ระบบเศรษฐกิจจากกรวางแผนส่วนกลางหลังการรวมประเทศใน ค.ศ. 1976 ถึงการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ค.ศ. 1986

ภายหลังจากการรวมประเทศในวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1976 พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามต้องการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศด้วยการใช้ระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบสังคมนิยมภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยได้ประกาศใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมจากการวางแผนส่วนกลางตามตัวแบบเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียต ซึ่งรัฐเป็นผู้มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม รวมทั้งพยายามที่จะฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม เช่น ปัญหาระบบการรวมค่าเงิน ปัญหาว่างงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาดังกล่าวยังคงอยู่ภายใต้การพึ่งพาความช่วยเหลือจากประเทศสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ

โดยแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ประกาศใช้ในช่วง ค.ศ. 1976 ไปจนถึงการปฏิรูปทางเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1986 เป็นแผนพัฒนาที่สืบทอดอุดมการณ์มาจากแผนพัฒนา 5 ปี ครั้งที่ 1 ตั้งแต่ช่วงที่ยังไม่ได้มีการรวมประเทศ ได้แก่ แผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ปี ครั้งที่ 2 ค.ศ. 1976 – 1980 (Kế hoạch Nhà nước 5 năm lần thứ II năm 1976 – 1980) และต่อเนื่องไปจนแผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ปี ครั้งที่ 3 ค.ศ. 1981 – 1985 (Kế hoạch Nhà nước 5 năm lần thứ III năm 1981 – 1985) อันมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมที่เน้นการสร้างสวัสดิการของสังคมโดยรัฐ รัฐมีบทบาทในวางแผนกระจายสินค้าแทนระบบตลาดเสรีด้วยการจำกัดการซื้อขายด้วยเงินสดและขนส่งสินค้าระหว่างพื้นที่ สินค้าจะถูกกระจายผ่านระบบอุปถัมภ์ (hệ thống tem phiếu) ของรัฐตามทะเบียนบ้าน (hộ khẩu) ซึ่งรัฐจะเป็นผู้กำหนดจำนวนสินค้าได้แก่ ข้าวอาหารและสินค้าอุปโภคบริโภคที่แต่ละครอบครัวจะได้รับในแต่ละปี ในช่วงเวลาดังกล่าวในภาษาเวียดนามเรียกว่า “เถียบาวเกี๊ยะ (Thòi Bao Cấp)” หรือ “ช่วงเวลารัฐอุดหนุน (subsidy period)”

ภายใต้ยุทธศาสตร์การทำให้เป็นอุตสาหกรรมสังคมนิยมของแผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ครั้งที่ 2 นี้พรรคได้ใช้รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมโดยรัฐมีบทบาทนำ เริ่มต้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเป็นหลัก ส่วนพัฒนาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเบาเป็นลำดับรอง โดยให้ความสำคัญกับการจัดหาทรัพยากรในประเทศผ่านกลไกกลางของรัฐและการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ (import substituting industrialization)

การปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอยู่ภายใต้ช่วยเหลือของสหภาพโซเวียตให้ทุนดำเนินการถึง 60% ของแผนการดำเนินงานพัฒนาหรือประมาณ 32,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐในรูปแบบสินเชื่อที่มีเงื่อนไขพิเศษ โดยเฉพาะโครงการต่างๆ จำนวนทั้งหมด 200 โครงการนั้นกว่า 40 โครงการเป็นโครงการสำคัญที่สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุน ได้แก่ โครงการพลังงานไฟฟ้า การสำรวจน้ำมันและแร่ การขนส่งสื่อสาร อุตสาหกรรมเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้ในมิติการพัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่สหภาพโซเวียตได้มีข้อตกลงกับผู้เชี่ยวชาญและนักศึกษาเวียดนามเข้าไปศึกษาในสหภาพโซเวียตจำนวน 30,000 คนและอีก 6,000 คนไปศึกษาในยุโรปตะวันออก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเทคโนโลยีและวิทยาการกลับมาปรับใช้ในเวียดนาม นอกจากนี้ยังยกเลิกหนี้สินทั้งหมดใน ค.ศ. 1976 รวมทั้งให้เงินช่วยเหลืออีก 12,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประสิทธิเดช

วิจิตตสาร, 2521, หน้า 63)

พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสร้างระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมโดยเริ่มต้นกระบวนการทำให้อุตสาหกรรมทั้งขนาดใหญ่และเล็กของเอกชนและชนชั้นกรรมาชีพให้ตกมาเป็นของรัฐตั้งแต่ช่วงปลายปี ค.ศ. 1976 และแล้วเสร็จในปี ค.ศ. 1978 โดยได้เริ่มดำเนินการในพื้นที่ภาคใต้ก่อนใน ค.ศ. 1976 รัฐเริ่มปฏิรูปตามแนวทางของลัทธิสังคมนิยมด้วยการปลดปล่อยชนชั้นจากการขูดรีดของนายทุนนายหน้า (comprador) โดยเฉพาะการเข้ายึดกิจการและขับไล่กรรมาชีพจีนโพ้นทะเล (hoa kiều)⁵ (Rowley & Evans, 1990, p. 51) รวมทั้งการทำให้โรงงานต่างๆ ของนายทุนต่างชาติที่ถูกทิ้งและหลบหนีออกไปนอกประเทศให้เป็นของส่วนรวมแบบสังคมนิยม (chủ nghĩa tập thể) ซึ่งกระบวนการนี้เรียกว่า “การทำให้เป็นของรัฐ (quốc hữu hóa)”⁶ เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการใน ค.ศ. 1978 กิจการของรัฐมีจำนวนประมาณ 20,000 – 30,000 แห่ง โดยรัฐมีหน้าที่ในการวางแผนรับผลิต ตั้งแต่วางแผนผลิต กำหนดราคา จัดการแรงงาน เงินลงทุน วัตถุดิบ (Minh Ngoc, 2014) พร้อมกันนี้รัฐยังได้จัดตั้งสถานประกอบการอื่นๆ อีก ได้แก่ ก่อตั้งสถานประกอบการร่วมระหว่างรัฐกับเอกชน (xí nghiệp công tư hợp doanh) 498 แห่ง ก่อตั้งสถานประกอบการสหกรณ์ชุมชน/มอบหมายงาน/สิ่งทำของ (xí nghiệp hợp tác xã, gia công, đặt hàng) อีกจำนวน 1,600 แห่ง กระบวนการทำให้เป็นของรัฐส่งผลให้สถานประกอบการอุตสาหกรรมเอกชน (xí nghiệp công nghiệp tư doanh) เหลือเพียง 6% และคนงานที่ทำงานให้ภาคเอกชนเพียง 5% เท่านั้น

ภายหลังจากดำเนินการเศรษฐกิจวางแผนส่วนกลางเศรษฐกิจของเวียดนามยังคงเติบโตอย่างช้าๆ ในช่วง ค.ศ. 1979 - 1980 ช่วงปลายของแผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ปี ครั้งที่ 2 การผลิตอุตสาหกรรมต้องชะงักลงเนื่องจากการผลิตในภาคอุตสาหกรรมมีขนาดเล็ก ระบบรัฐอุดหนุนไม่สามารถเชื่อมโยงกับการจัดหาทรัพยากรและตอบสนองความต้องการภายในได้ จากตัวเลขของภาครัฐพบว่า การผลิตสินค้าจำเป็นสามารถตอบสนองความต้องการภายในประเทศได้เพียง 50 % ของกลไกการกระจายผ่านระบบคูปองอุดหนุนของรัฐเท่านั้น (Bộ Công Thương (MOIT), n.d. a)

นอกจากนี้ เวียดนามยังต้องประสบปัญหาเศรษฐกิจถดถอยจากสาเหตุต่าง ๆ ได้แก่ การสนับสนุนจากต่างประเทศลดลงโดยเฉพาะจากประเทศจีน ปัญหาการเพิ่มงบประมาณทางการทหารจากการทำสงครามระหว่างเวียดนาม-กัมพูชา (เขมรแดง) และสงครามเวียดนาม-จีน จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เวียดนามต้องพึ่งพาสหภาพโซเวียตมากขึ้นและสามารถกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของเวียดนามในช่วงนี้สามารถฟื้นฟูได้เนื่องมาจากการช่วยเหลือของสหภาพโซเวียต

โดยในปี ค.ศ. 1978 เวียดนามได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสภาเพื่อความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ (Council for Mutual Economic Assistance) หรือ คอมิคอน (Comecon)

5 ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่จีนกล่าวอ้างและนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างจีนกับเวียดนามและนำไปสู่สงครามชายแดนจีน-เวียดนาม (Chiến tranh biên giới Việt-Trung) ในปี ค.ศ. 1979

6 โดยคำดังกล่าวแปลว่า Nationalization ในภาษาอังกฤษ

อันเป็นองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจของรัฐสังคมนิยมจำนวนหนึ่งภายใต้การนำของสหภาพโซเวียต หลังจากนั้นในช่วง ค.ศ. 1978 - 1980 สหภาพโซเวียตได้ให้เงินช่วยเหลือเวียดนามประมาณ 700 ล้านถึง 1,000 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐทุกปี โดยอยู่ในรูปแบบของเงินยืมเงินซื้อสินค้า การให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคโนโลยีและการอบรม โครงการสนับสนุนต่าง ๆ โดยแลกกับการให้สหภาพโซเวียตเข้ามาตั้งฐานทัพในอ่าวคามรัญ (Cam Ranh) และนครดาหนัง (Đà Nẵng) ในช่วง ค.ศ. 1979 (Hò Trung Nghia, 2015; ประสิทธิ์เดช วิชิตสรสาคร, 2521, หน้า 57)

พรรคคอมมิวนิสต์เริ่มผ่อนปรนระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมวางแผนส่วนกลางแบบเข้มข้นลงในเดือนกันยายน ค.ศ. 1979 ในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรครุ่นที่ 4 (Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa IV) ครั้งที่ 6 ที่ประชุมได้ออกมติที่ 21-NQ/TW ลงวันที่ 20 กันยายน ค.ศ. 1979 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรมท้องถิ่น โดยมีเนื้อหาหลัก อาทิ สินค้าบางชนิดที่รัฐทำการผลิตแต่มีกลุ่มหัตถกรรมหรือเอกชนผลิตแล้วมีผลผลิตมากกว่าที่อนุญาตให้ผลิตต่อไปได้ ให้บริษัทเอกชนในภาคใต้ที่เคยมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับบริษัททุนนิยมต่างประเทศมาผลิตสินค้าส่งออกที่จำเป็นภายใต้การบริหารของรัฐ ให้มีการปรับปรุงราคาอาหารและราคาสินค้าเกษตรอื่น ๆ ตามข้อตกลง อนุญาตให้หน่วยการผลิตท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการสินค้าบางชนิดที่ไม่ใช่สินค้าที่ส่วนกลางบริหารจัดการรวมทั้งอนุญาตให้หน่วยการผลิตท้องถิ่นสามารถกำหนดจำนวนการผลิตและแลกเปลี่ยนระหว่างกันได้ เป็นต้น

ต่อมาในการปฏิบัติแผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ปี ครั้งที่ 3 ค.ศ. 1981 - 1985 ภายใต้การประนีประนอมระหว่างฝ่ายอุดมการณ์และฝ่ายปฏิบัติของพรรค รัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนการผลิตในภาคต่าง ๆ ทั้งอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม อุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเบาให้เหมาะสมมากขึ้น รวมทั้งปรับการบริหารอุตสาหกรรมของรัฐและสหกรณ์ด้วยการกระจายอำนาจ โดยได้ออกมติหมายเลข 25/CP (Quyết định 25/CP) ลงวันที่ 21 มกราคม ค.ศ. 1981 ให้อนุญาตรัฐวิสาหกิจสามารถตัดสินใจทำการผลิตและสามารถขายผลผลิตส่วนเกินจากที่รัฐกำหนดได้

อย่างไรก็ดี รัฐยังคงรักษากลไกการวางแผนการรวมศูนย์ที่ส่วนกลางเอาไว้ ดังนั้นสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของเวียดนามในภาพรวมจึงไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก แม้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจากการวางแผนส่วนกลางจะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นแต่ยังคงมีข้อจำกัดอยู่มาก ในช่วง 10 ปีของการพัฒนาอุตสาหกรรมตั้งแต่ภายหลังการรวมประเทศในปี ค.ศ. 1976 จนถึง ค.ศ. 1986 รัฐบาลได้ลงทุนในสาขาอุตสาหกรรมถึง 65 พันล้านดง (มูลค่าคำนวณในปี ค.ศ. 1982) แบ่งเป็นการลงทุนในอุตสาหกรรมหนักมากกว่า 70 % และที่เหลือเป็นอุตสาหกรรมเบาประมาณ 30 % จนถึง ค.ศ. 1985 รัฐวิสาหกิจของรัฐที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมมีจำนวนทั้งสิ้น 3,220 แห่งและมีฐานการผลิต 36,630 แห่ง แรงงานที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมอีก 2.653 ล้านคน โดยมีข้อจำกัดได้แก่ เทคโนโลยีการผลิตที่ล้าสมัยและมีกำลังการผลิตน้อย รวมทั้ง

รัฐต้องใช้งบประมาณอุดหนุนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ขาดทุนส่งผลให้เกิดปัญหาการใช้งบประมาณที่ไม่สมดุล (Bộ Công Thương (MOIT), n.d. a) ประกอบกับการผลิตทางการเกษตรกรรมยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการภายในประเทศได้อย่างเพียงพออันเนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนของประชากรและปัญหาภัยพิบัติที่มีผลต่อปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรในช่วงปลายปี ค.ศ. 1978 และ ค.ศ. 1979 จนนำไปสู่ปัญหาความอดอยากภายในประเทศ

นอกจากปัจจัยภายในดังกล่าวแล้ว ยังมีปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเวียดนาม ได้แก่ การลดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากประเทศมหาอำนาจสังคมนิยมโดยเฉพาะสหภาพโซเวียตในช่วงปลายปี ค.ศ. 1980 ประกอบกับบริบทโลกช่วงปี ค.ศ. 1980 ไปจนถึงสิ้นสุดของสงครามเย็นที่จบลงด้วยชัยชนะของอุดมการณ์ทุนนิยม ส่งผลให้ระบบทุนนิยมแพร่ขยายไปทั่วโลก ด้วยปัจจัยดังกล่าวทำให้เวียดนามต้องปรับตัวและเปิดกว้างกับประเทศอื่น ๆ มากขึ้น จนนำไปสู่การปฏิรูปโดยเหมาใน ค.ศ. 1986

2. การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมการผลิตแบบตลาดภายใต้ระบบเศรษฐกิจตลาดมุ่งสู่สังคมนิยม ค.ศ. 1986 – 2020

การพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตแบบตลาดเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 สามารถแบ่งเป็น 3 ยุคย่อย ได้ดังนี้

2.1 การเปลี่ยนผ่านของการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมช่วง ค.ศ. 1986 – 1990

ในการประชุมสมัชชาพรรคระดับชาติครั้งที่ 6 ค.ศ. 1986 (Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VI Năm 1986) ได้ประกาศใช้ระบบเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “ระบบเศรษฐกิจตลาดมุ่งสู่สังคมนิยม (Kinh tế Thị trường Định hướng Xã hội Chủ nghĩa)” โดยเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางแบบสังคมนิยมไปสู่ระบบที่ผสมผสานเศรษฐกิจแบบวางแผนส่วนกลางกับระบบตลาดและได้ประกาศใช้แผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ปี ครั้งที่ 4 ค.ศ. 1986 - 1990 (Kế hoạch Nhà nước 5 năm lần thứ IV năm 1986-1990) ออกมาเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ การปฏิรูปดังกล่าวเรียกว่าการปฏิรูป “โดยเหมา” (Đổi Mới) ซึ่งคำว่า “Đổi” แปลว่า “เปลี่ยน” และคำว่า “Mới” แปลว่า “ใหม่” อันหมายถึง การเปลี่ยนใหม่ที่ไม่เพียงแต่ในมิติทางเศรษฐกิจเท่านั้นหากแต่ยังหมายรวมถึงมิติอื่น ๆ ทั้งมิติสังคมและการเมืองรวมทั้งความคิด (tu duy) อีกด้วย จากการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปดังกล่าวส่งผลให้กลไกตลาดเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการประสานกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างเอกชนและรัฐ โดยเฉพาะการให้อนุญาตให้เอกชนเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง การก่อตั้งตลาดหลักทรัพย์สำหรับรัฐวิสาหกิจและเอกชน รวมทั้งการยกเลิกระบบคูปองรัฐอุดหนุนอันเป็นการสิ้นสุดของยุค “เอ๋ยบาวเกี๊บบ”

ในส่วนของเศรษฐกิจภาครัฐอันได้แก่รัฐวิสาหกิจ รัฐบาลได้ออกคำสั่งที่ 217 HDBT (Quyết định 217 HDBT) ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน ค.ศ. 1987 คำสั่งดังกล่าวให้สิทธิ 7 เนื่องจากคำว่า โดยเหมามีความหมายมากกว่า การปฏิรูปทางเศรษฐกิจ (Economic Reform) ดังจะเห็นว่ามีการ เปลี่ยนใหม่ในหลายมิติทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงวิถีคิด ดังนั้นผู้เขียนจึงเสนอให้คงทับศัพท์และใช้คำว่าโดยเหมาไว้ในบทความ

รัฐวิสาหกิจมีอิสระมากขึ้น โดยให้อิสระรัฐวิสาหกิจในการวางแผนเศรษฐกิจรวมทั้งการเพิ่มรายรับเพื่อชดเชยรายจ่ายและการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเอง

ส่วนภาคเศรษฐกิจนอกภาครัฐรัฐเริ่มสนับสนุนภาคเศรษฐกิจนอกภาครัฐให้ขยายการผลิตเพื่อดึงดูดเงินลงทุนเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยรัฐสภาได้ผ่านกฎหมายการลงทุนต่างประเทศ (Luật Đầu tư Nước ngoài) ฉบับแรกในวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 1987 (มีผลบังคับใช้วันที่ 9 มกราคม ค.ศ. 1988) รวมทั้งมาตรการในการส่งเสริมการลงทุนต่าง ๆ ส่งผลให้ภายหลังการผ่านกฎหมายการลงทุนระหว่างประเทศ เวียดนามเริ่มมีการลงทุนจากต่างประเทศ ตั้งแต่ ค.ศ. 1988 เป็นต้นมา โดยมีจำนวนโครงการและจำนวนเงินจดทะเบียนลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ 37 โครงการ เงินลงทุนจดทะเบียน 360 ล้านดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ. 1988 ก่อนที่จะเพิ่มเป็น 69 โครงการ มีเงินลงทุนจดทะเบียน 520 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ใน ค.ศ. 1989 และใน ค.ศ. 1990 มี 108 โครงการ มีจำนวนเงินลงทุนจดทะเบียน 590 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Tuan, Thang & Hua, 1994, pp. 35-36)

นอกจากนี้ การออกกฎหมายและมาตรการดังกล่าวยังเป็นการที่รัฐให้สิทธิเอกชนภายในประเทศลงทุนในภาคอุตสาหกรรมและดำเนินธุรกิจแข่งขันกับรัฐได้ รวมทั้งให้อิสระเอกชนในการขายสินค้า จากเดิมก่อนการปฏิรูปโดยเขี่ยนั้นการซื้อขายสินค้าของหน่วยงานผลิตเอกชนต่าง ๆ มีสิทธิเพียงขายสินค้าให้แก่หน่วยงานรัฐเท่านั้น แต่ตั้งแต่ ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา หน่วยงานผลิตต่าง ๆ มีสิทธิในการขายสินค้าให้กับหน่วยธุรกิจใดก็ได้ที่มีใบอนุญาตดำเนินการ (Bộ Công Thương (MOIT), n.d. b) อย่างไรก็ตาม ในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงรัฐยังคงมีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอยู่เนื่องจากยังผู้กระทำกรอื่น ได้แก่ กลุ่มทุนในประเทศและกลุ่มทุนข้ามชาติที่นั้นยังไม่ได้มีบทบาทในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของเวียดนามมากนัก

ในช่วงเวลานี้นั้นรัฐเริ่มมีแนวคิดที่จะปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์จากอุตสาหกรรมเพื่อการทดแทนการนำเข้าสู่ยุทธศาสตร์ผสมระหว่างการผลิตเพื่อการส่งออกพร้อมกับการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ดังจะเห็นได้จากมติของการประชุมสมัชชาพรรคระดับชาติครั้งที่ 6 ค.ศ. 1986 นี้ได้มีมติให้ดำเนินการมุ่งเน้นการพัฒนาการผลิตธัญพืชและอาหารเพื่อเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าส่งออก แต่อย่างไรก็ดีเศรษฐกิจของประเทศในช่วงนี้ยังไม่ได้เจริญเติบโตมากนักเนื่องจากบริบทภายในประเทศที่เพิ่งมีการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่รวมทั้งบริบทระหว่างประเทศที่เวียดนามยังคงถูกคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจจากประเทศอื่น ๆ

2.2 การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมช่วง ค.ศ. 1991 – 2000

ในการประชุมสมัชชาพรรคระดับชาติครั้งที่ 7 ค.ศ. 1991 (Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VII năm 1991) ที่ประชุมได้บรรจุเนื้อหาประเด็น “การทำให้เป็นอุตสาหกรรมและทันสมัย (công nghiệp hóa, hiện đại hóa)”⁸ เป็นครั้งแรกในเอกสารมติ

8 ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า industrialization and modernization

การประชุมของพรรค พร้อมกันนั้นยังได้บรรจุไว้ใน “ยุทธศาสตร์การรักษาเสถียรภาพและการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศจนถึง ค.ศ. 2000 (Chiến lược ổn định và phát triển kinh tế - xã hội nước ta đến năm 2000)” เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางทางการพัฒนาอุตสาหกรรมและความทันสมัยไว้ในทิศทางการพัฒนาประเทศ หลังจากนั้นในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม สมัยที่ 7 (Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa VII) ครั้งที่ 7 ในวันที่ 25-30 กรกฎาคม ค.ศ. 1994 ก็ได้ออก “มติว่าด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีจนถึงปี ค.ศ. 2000 ตามทิศทางการทำให้เป็นอุตสาหกรรมและความทันสมัยของประเทศและสร้างขนชั้นแรงงานในยุคใหม่ (Về phát triển công nghiệp, công nghệ đến năm 2000 theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và xây dựng giai cấp công nhân trong giai đoạn mới)” เพื่อวางแผนกำหนดกลไกและนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมและส่งเสริมงานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม โดยตั้งเป้าเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ 2 ถึง 2.5 เท่า เมื่อเทียบกับค.ศ. 1990 และต้องการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคอุตสาหกรรมในอัตราเฉลี่ย 13-15% ต่อปี เพื่อให้สัดส่วนของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์มวลรวมอยู่ที่ประมาณ 30% ภายใน ค.ศ. 2000

การส่งเสริมการทำให้เป็นอุตสาหกรรมและทันสมัยภายใต้ยุทธศาสตร์การผลิตเพื่อการส่งออกดังกล่าวดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการปรับเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุดใน ค.ศ. 1991 โดยเฉพาะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทางการทูตในลักษณะพหุนิยม หรือที่เรียกว่า “การทำให้เป็นพหุภาคีและหลากหลาย (đa phương hóa, đa dạng hóa)” มากกว่าจะเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศในกลุ่มสังคมนิยมเพียงกลุ่มเดียวดังเช่นในยุคสงครามเย็น ดังจะเห็นได้จากในช่วง ค.ศ. 1992 เป็นต้นมา เวียดนามกลับมาฟื้นฟูความสัมพันธ์กับองค์กรเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่าง ๆ ได้แก่ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชียและนำมาสู่การยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรในหลายประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1994 ก่อนที่เดือนธันวาคมปีเดียวกันเวียดนามก็ได้ส่งเอกสารเพื่อเข้าร่วมองค์การการค้าโลกอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ยังปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1995 รวมทั้งการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างเป็นทางการในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1995 ซึ่งการปรับนโยบายต่างประเทศดังกล่าวเป็นการบูรณาการตัวเองเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลกอันมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาการลงทุนจากต่างประเทศ การความช่วยเหลือด้านสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งแสวงหาตลาดในการส่งออก

รัฐเริ่มค่อย ๆ เปลี่ยนบทบาทตนเองไปสู่ผู้สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม ด้วยการสร้างกลไกการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม โครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุน ดังจะเห็นได้จากกรณีริเริ่มโครงการเขตแปรรูปเพื่อการส่งออก (khu chế xuất: export

processing zone) ในช่วงค.ศ. 1991 - 1993 โดยเริ่มจากรัฐบาลได้ผ่านคำสั่งที่ 322-HDBT (Nghị định 322-HĐBT năm 1991) ว่าด้วยการส่งเสริมกฎระเบียบเขตแปรรูปเพื่อการส่งออก ลงวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ.1991 ให้มีการจัดตั้งเขตแปรรูปเพื่อการส่งออกและนิคมอุตสาหกรรม โดยได้มีการตั้งนิคมเขตแปรรูปส่งออกขั้นที่แรกในเขตเตินถ่วน (Tân Thuận) ในนครโฮจิมินห์ (Hồ Chí Minh) ใน ค.ศ. 1991 ตามมาด้วยการสร้างนิคมเขตแปรรูปส่งออกเขตแปรรูปส่งออกสิงหนิง (Khu chế xuất Linh Trung I) ในเขตหู่ตึก (Thu Đức) ทางตะวันออกเฉียงเหนือของนครโฮจิมินห์ในปี ค.ศ. 1992

หลังจากนั้นเขตแปรรูปเพื่อการส่งออกและนิคมอุตสาหกรรมเริ่มขยายตัวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 เป็นต้นมา ในช่วง ค.ศ. 1995 - 1997 เกิดนิคมอุตสาหกรรมจำนวน 38 แห่งในพื้นที่จังหวัดและนครต่างๆ ได้แก่ นครโฮจิมินห์ (Hồ Chí Minh) กว่างนิงญ (Quảng Ninh) กว่างนาม (Quảng Nam) บิญเซือง (Bình Dương) จนถึงปี ค.ศ. 1997 เวียดนามมีนิคมอุตสาหกรรมจำนวน 41 แห่ง (Nguyễn Đình Chúc, Trần Duy Đông, Bùi Việt Cường, Trần Minh, Nguyễn Thị Thục, Trịnh Thị Tuyết Dung, Phan Thị Song Hương, Nguyễn Hồng Anh, 2020, pp. 126-133)

นอกจากนี้รัฐบาลได้มีมติผ่านแผนการพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจสำคัญ (Key Economic Region หรือ Vùng Kinh Tế Trọng Điểm) ซึ่งถือหนึ่งในมาตรการในการพัฒนาอุตสาหกรรมและทันสมัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพื้นที่ในประเทศอุตสาหกรรมและการบูรณาการเข้าสู่เศรษฐกิจโลก โดยรัฐได้เริ่มทำการศึกษาริบทและทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมของแต่ละจังหวัด/นครเพื่อยกระดับเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ ในช่วงปลายของปี ค.ศ. 1997 รัฐบาลได้ผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับประเทศเพื่อพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของสามภูมิภาค จนถึง ค.ศ. 2010 (Quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế - xã hội ba vùng kinh tế trọng điểm quốc gia đến năm 2010) โดยประกอบไปด้วย 13 จังหวัดและนครในสามภูมิภาค เหนือกลาง และใต้¹⁰

โดยให้จัดลำดับความสำคัญของการลงทุนในการพัฒนาอุตสาหกรรม การผลิตที่เอื้อต่อการส่งออกและสร้างรายได้เปรียบทางเศรษฐกิจ รัฐได้สนับสนุนการลงทุนในนิคมอุตสาหกรรม ได้แก่ ชุงกิวต (Dung Quất) เตียนนาม-เตียนจ็อก (Điện Nam - Điện Ngọc) ฮว่าแข็ง-เลียนเจียว (Hoà Khánh - Liên Chiểu) ฟูบ่าย (Phú Bài) อานโตน (An Đồn) เจินเมียว (Chân Mỹ) ตึงฟอง (Tĩnh Phong) และเตรียมพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นๆ โดยกำหนดอุตสาหกรรมหลักได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรกรรม ป่าไม้และประมง อุตสาหกรรม

10 ประกอบด้วย I พื้นที่เศรษฐกิจสำคัญภาคเหนือ ได้แก่ ท่าโหนอย (Hà Nội) ฮึงเยิน (Hung Yên) ห่ายฟอง (Hải Phòng) กว่างนิงญ (Quảng Ninh) หายเซือง (Hải Dương) II พื้นที่เศรษฐกิจสำคัญภาคกลาง ได้แก่ เกื้อเทียนฮว่ (Thừa Thiên Huế) ด่าหนิง (Đà Nẵng) กว่างนาม (Quảng Nam) กว่างหนาย (Quảng Ngãi) III พื้นที่เศรษฐกิจสำคัญภาคใต้ ได้แก่ โฮจิมินห์ (Hồ Chí Minh) บิญเซือง (Bình Dương) ป่าเสี่ยหุงเต่า (Bà Rịa - Vũng Tàu) ด่งนาย (Đông Nai)

อาหารและสินค้าอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เน้นประสานการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพื่อดึงดูดเงินลงทุน ซึ่งแผนดังกล่าวตั้งเป้าจะสร้างความเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรม 18% - 20% ใน ค.ศ. 2000 และ 17% - 18% ในช่วง ค.ศ. 2001-2010 (Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ, 2021, 1 tháng 7)

พร้อมกันนั้นยังได้แก้ไขกฎหมายการลงทุนโดยในเดือนมกราคม ค.ศ. 1996 เวียดนามผ่านกฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ซึ่งปรับปรุงจากกฎหมายลงทุนต่างประเทศ ค.ศ. 1987 1990 1992 1996 ตามลำดับ กฎหมายฉบับนี้มุ่งดึงดูดการลงทุนโดยให้สิทธิในการลงทุนในระยะยาวที่สามารถยืดเวลาออกไปได้ถึง 70 ปี นอกจากนี้ยังให้สิทธิในการยกเว้นการจ่ายภาษีสินค้าส่งออกที่ออกจากเขตอุตสาหกรรมผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก ซึ่งในบางกรณีรัฐบาลยกเว้นภาษี 2 ถึง 4 ปีในสินค้าบางชนิดและบางสินค้าอาจยกเว้นเป็นกรณีพิเศษถึง 8 ปี หรือจัดเก็บภาษีเพียง 10% หรือ 25% ต่อปีเท่านั้น หลังจากนั้นยังมีการปรับปรุงอีกครั้งในปี ค.ศ. 2000 โดยให้มีความเป็นสากลและเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น การปรับปรุงกฎหมายมาพร้อมกับการลงนามความร่วมมือเพื่อความร่วมมือและสนับสนุนการลงทุนอีก 51 ฉบับ การปรับกลไกเชิงกฎหมายดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มทุนข้ามชาติ ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการผลิตเพื่อส่งออกมากขึ้น โดยเฉพาะได้หวั่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น ที่ต้องการฐานการผลิตแห่งใหม่ที่นอกเหนือจาก ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย รวมทั้งจีนที่ลงทุนในได้หวั่นหันมาสนใจลงทุนในเวียดนามอันเนื่องมาจากการปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับเวียดนามใน ค.ศ. 1991 และผลจากนโยบายการผลักดันเศรษฐกิจของจีนสู่โลกภายนอกใน ค.ศ. 1992 (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2541)

อย่างไรก็ดีในช่วง ค.ศ. 1991 - 2000 โครงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของเวียดนามยังอยู่ในโครงการขนาดเล็ก เงินลงทุนเฉลี่ยต่อโครงการอยู่ที่ 4 ล้านดอลลาร์ โดยอยู่ในสาขาอุตสาหกรรมอย่างเสื้อผ้า รองเท้า เครื่องดื่ม อาหาร และโครงการลงทุนขนาดใหญ่อยู่ในสาขาอุตสาหกรรมเชื้อเพลิง การผลิตรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ โรงแรม การบริการการธนาคาร การเงิน การประกันของบริษัทการเงินขนาดใหญ่ โดยในช่วงเวลานี้กลุ่มทุนชาติของเวียดนามยังไม่ได้มีการขยายตัวมากนัก (Nguyễn Mai, 2017)

2.3 การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ช่วง ค.ศ. 2001 - 2020

โดยสามารถสรุปบทบาทรัฐและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของเวียดนามในช่วง ค.ศ. 2001 ถึง ค.ศ. 2020 ได้ดังนี้

2.3.1 รัฐลดบทบาทจากผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมลงมาผ่านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ในช่วงทศวรรษ 2000 รัฐบาลเวียดนามเริ่มดำเนินการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของรัฐบาลให้เป็นหุ้น (cổ phần hóa)¹¹ อย่างจริงจังมากขึ้นหลังจากได้เคยเริ่มเปิดทดลองดำเนินการไปแล้วในช่วง ค.ศ. 1990 - 1996 หลังการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสมัยที่ 9 (Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa IX) ครั้งที่ 3

11 คำว่า Cổ phần hóa แปลว่าการแปลงให้เป็นหุ้น หากแปลเป็นภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า Equitization

ในวันที่ 13-22 สิงหาคม ค.ศ. 2001 ได้มีการออกประกาศที่ 05-NQ/TW (Nghị quyết số 05-NQ/TW) ลงวันที่ 24 กันยายน ค.ศ. 2001 ให้การปฏิรูปและพัฒนาระดับการดำเนินการของ รัฐวิสาหกิจ (Công Thông tin Điện tử Chính phủ, 2003) และหลังจากการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสมัยที่ 9 ครั้งที่ 9 ในวันที่ 8-14 พฤษภาคม ค.ศ. 2014 ก็ได้มีมติให้เน้นย้ำถึงแปรรูปและขยายขอบเขตของรัฐวิสาหกิจเพื่อการเปิดขายหุ้นรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งมติการประชุมสมัชชาตัวแทนพรรคระดับชาติครั้งที่ 12 (Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII) ในวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 2016 ก็ยังคงเน้นย้ำให้มีการดำเนินการส่งเสริมการแปลงให้เป็นหุ้นอย่างต่อเนื่องไปจนถึงปี ค.ศ. 2020

การดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้รัฐวิสาหกิจที่รัฐดูแลมีจำนวนลดลง จากเดิม ค.ศ. 1990 รัฐวิสาหกิจมีจำนวนกว่า 12,000 แห่ง แต่ใน ค.ศ. 2000 เหลือเพียง 6,000 แห่ง ต่อมาใน ค.ศ. 2011 มีเหลือเพียง 1,039 แห่ง ลดลงถึง 77% หากเปรียบเทียบกับ ค.ศ. 2000 โดยใน ค.ศ. 2011 รัฐวิสาหกิจจำนวน 1,309 แห่งนั้นประกอบไปด้วย รัฐวิสาหกิจในภาคอุตสาหกรรมจำนวน 248 แห่ง รัฐวิสาหกิจขนส่ง 135 แห่ง รัฐวิสาหกิจบริการเกษตร ประมงสัตว์น้ำ การป่าไม้ และการชลประทานเพื่อการเกษตรจำนวน 341 แห่ง และรัฐวิสาหกิจการค้า การบริการ และการท่องเที่ยวจำนวน 471 แห่ง

หากพิจารณาสถิติมูลค่าการผลิตอุตสาหกรรมตามภาคการผลิตช่วง ค.ศ. 2005 – 2010 จะพบว่ามูลค่าการผลิตอุตสาหกรรมของภาครัฐมีมูลค่าการผลิตลดลงอย่างต่อเนื่องจาก ค.ศ. 2005 อยู่ที่ 24.9% ลงมาเหลือ 19.1 % ใน ค.ศ. 2010 สวนทางกับตัวเลขมูลค่าการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมจากการลงทุนจากต่างประเทศและการผลิตอุตสาหกรรมนอกภาครัฐมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยใน ค.ศ. 2010 ทั้งสองภาครวมกันมีมูลค่าการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมประมาณร้อยละ 80 ของมูลค่าการผลิตอุตสาหกรรมทั้งหมด (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 มูลค่าการผลิตอุตสาหกรรมตามราคาจริงแบ่งตามภาคการผลิต ค.ศ. 2005 – 2010

(หน่วย: %)

ภาคการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม	2005	2006	2007	2008	2009	2010
การผลิตอุตสาหกรรมภาครัฐ	24.9	22.1	19.9	18.1	18.3	19.1
รัฐบาลกลาง	19.2	17.3	15.9	15.0	15.3	16.8
รัฐบาลท้องถิ่น	5.8	4.8	4.0	3.1	3.0	2.3
การผลิตอุตสาหกรรมนอกภาครัฐ	31.3	33.5	35.4	37.3	38.5	38.9
สหกรณ์	0.4	0.4	0.3	0.3	0.4	0.4
เอกชน	22.8	25.6	27.8	30.1	31.4	32.5
ปัจเจกบุคคล	8.1	7.5	7.3	6.9	6.7	6.0
การผลิตภาคอุตสาหกรรมจากการลงทุนจากต่างประเทศ	43.8	44.4	44.7	44.6	43.2	42.0
รวม	100	100	100	100	100	100

ที่มา: Trung tâm Tư liệu và Dịch vụ Thống kê - Tổng Cục Thống kê, 2001

ใน ค.ศ. 2022 มีวิสาหกิจที่รัฐถือหุ้น 100% เหลืออยู่ 478 แห่ง และวิสาหกิจรัฐถือหุ้นตั้งแต่ 50% ขึ้นไปอยู่ที่ 676 แห่ง (Trâm Anh, 2023, 4 tháng 10) โดยรัฐยังคงเป็นเจ้าของวิสาหกิจขนาดใหญ่ที่สำคัญในสาขาความมั่นคงของประเทศ เช่น กลุ่มอุตสาหกรรมพลังงานน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ บริษัทปิโตรเวียดนาม (PETROVIETNAM) และกลุ่มปิโตรเลียมแห่งชาติเวียดนาม บริษัทเปโตรลิแม็กซ์ (PETROLIMEX) กลุ่มอุตสาหกรรมพลังงานไฟฟ้า ได้แก่ เวียดนามอิเล็กทริกซิตี (Vietnam Electricity) หรือ อีวีเอ็น (EVN) กลุ่มอุตสาหกรรมคมนาคม ได้แก่ กลุ่มบริษัทเวียดนามเทล (Viettel Group) เป็นต้น

2.3.2 รัฐสร้างกลไกเพื่อสนับสนุนการลงทุน ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกลไกทางนโยบายในการสนับสนุนการลงทุน ในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคงจะเห็นได้จากการที่รัฐมุ่งพัฒนาเครือข่ายการเดินทางทางบกและทางน้ำ ด้วยการพัฒนาก่อสร้างระบบถนน ทางด่วน ทางรถไฟเหนือ – ใต้ และยกระดับทางรถไฟ การเดินทางทางน้ำภายในประเทศและทางทะเลที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะในช่วง ค.ศ. 2015 รัฐบาลได้เริ่มดำเนินพัฒนาโครงการสนามบินนานาชาติลองแทง (Cảng hàng không quốc tế Long Thành) เฟส 1 อันเป็นสนามบินขนาดใหญ่พร้อมเมืองการบินในพื้นที่ภาคใต้ โดยในช่วง ค.ศ. 2001 -2010 เงินลงทุนเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมีมูลค่าถึง 80 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นประมาณ 9% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และในช่วง ค.ศ. 2012-2016 เวียดนามมีตัวเลขการลงทุนในเติบโตในโครงสร้างพื้นฐานคิดเป็น 11 % ต่อปี ตลอดจน ค.ศ. 2017 เวียดนามยังคงเป็นประเทศลำดับต้น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ใช้เงินลงทุนเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคิดเป็น 5.7% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Cổng Thông tin Điện tử Bộ Tài chính, 2017, 22 tháng 9; Cổng Thông tin Điện tử Bộ Tài chính, 2012, 17 tháng 1; The Standard, 2565, 7 ตุลาคม)

นอกจากนี้ รัฐยังได้ผ่านและปรับปรุงกฎหมายธุรกิจโดยกฎหมายต่าง ๆ ในช่วง ค.ศ. 2000 จนถึง ค.ศ. 2005 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ธุรกิจเอกชนมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นไปที่การสร้างบรรยากาศของการลงทุนโดยเฉพาะการพัฒนาประเด็นกรรมสิทธิ์ของอุตสาหกรรมเอกชน ส่งผลให้จำนวนอุตสาหกรรมเอกชนใหม่ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่า 160,000 แห่งในช่วง ค.ศ. 2000 - 2005 คิดเป็น 5 เท่าของ ค.ศ. 1990 และดึงดูดเงินลงทุนจากต่างประเทศได้ 232 ล้านล้านเวียดนามด่ง

2.3.3 การเลือกคัดเลือพื้นที่และอุตสาหกรรมเป้าหมายในการกำหนดทิศทาง ส่งเสริมอุตสาหกรรม ในด้านการคัดเลือกพื้นที่ รัฐบาลได้ประกาศพื้นที่ภูมิภาคเศรษฐกิจสำคัญเพิ่มเติมใน ค.ศ. 2004 ซึ่งบรรจุไว้ในแผนแนวทางหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ภูมิภาคเศรษฐกิจสำคัญจนถึง ค.ศ. 2010 และวิสัยทัศน์ถึง ค.ศ. 2020 โดยให้เพิ่มเติมอีก 7 จังหวัด (จากเดิม 13 จังหวัด/นคร รวมทั้งสิ้น 20 จังหวัด/นคร) และให้มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาคสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงรวม 4 จังหวัด/นคร ในปี ค.ศ. 2009¹²

12 ได้แก่ I. ภูมิภาคเศรษฐกิจสำคัญภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัด ห่าเต๋ย (Hà Tây) วิทยุฟุก (Vinh Phúc) บั๊กนิง (Bắc Ninh) II. ภูมิภาคเศรษฐกิจสำคัญภาคกลาง ได้แก่ บั๊กนิง (Binh Dinh) และ III. ภูมิภาคเศรษฐกิจสำคัญภาคใต้ ได้แก่ เตียนนิง (Tây Ninh) บิ่งเฟือง (Binh Phước) ล็องอัน (Long An)

(รวมทั้งสิ้น 24 นคร/จังหวัด) (Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ, 2021, 1 tháng 7)

หลังจากนั้นใน ค.ศ. 2006 รัฐก็ได้อนุมัติ “แผนพัฒนามิคมอุตสาหกรรมในเวียดนามถึง ค.ศ. 2015 และกำหนดวิสัยทัศน์ถึง ค.ศ. 2020 (Quyết Định về Việc Phê Duyệt Quy Hoạch Phát Triển Các Khu Công Nghiệp Ở Việt Nam Đến Năm 2015 Và Định Hướng Đến Năm 2020)” เพื่อขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม รวมทั้งผ่านแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเวียดนามแบ่งตามพื้นที่จนถึง ค.ศ. 2010 วิสัยทัศน์ถึง ค.ศ. 2020 (Quy hoạch tổng thể phát triển các ngành công nghiệp Việt Nam theo các vùng lãnh thổ đến năm 2010, tầm nhìn đến năm 2020) โดยภายใต้แนวนโยบายและแผนพัฒนาดังกล่าวได้รัฐได้กำหนดสาขาอุตสาหกรรมเป้าหมายของพื้นที่ 6 กลุ่มจังหวัด โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ (โปรดดูตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สาขาอุตสาหกรรมเป้าหมายและพื้นที่กลุ่มจังหวัด

กลุ่มจังหวัด	สาขาอุตสาหกรรมเป้าหมาย	พื้นที่จังหวัด
พื้นที่กลุ่มที่ 1 14 จังหวัด	มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเชื่อมพื้นที่ การปรับปรุงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ การใช้ประโยชน์และการปรับปรุงแร่ธาตุ สารเคมี ปุ๋ย การดูแลสุขภาพผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง อุตสาหกรรมเครื่องจักรการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูป	บั๊กกั้น (Bắc Kạn) บักซาง (Bắc Giang) กาวบิ่ง (Cao Bằng) เตียนเตียน (Điện Biên) หว่าบิ่งญี่ (Hòa Bình) ห่าซาง (Hà Giang) ดายเจี (Lai Châu) หล่งจิง (Lang Son) หล่าวกวาง (Lào Cai) ฟู่เถาะ (Phủ Thọ) เซินลา (Sơn La) ฝ้ายงวียน (Thái Nguyên) เตียนกวาง (Tuyên Quang) เยียนบาย (Yên Bái)
พื้นที่กลุ่มที่ 2 14 จังหวัด	มุ่งเน้นไปการพัฒนาวิศวกรรมเครื่องกล โรไฟฟ้าระบบกำลังความร้อน การพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสารสนเทศ อุตสาหกรรมสารเคมี อุตสาหกรรมเครื่องจักร การใช้ประโยชน์และการปรับปรุงแร่ธาตุ ผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมรองเท้าเพื่อการส่งออก อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร การป่าไม้ การประมง	บักนิงญี่ (Bắc Ninh) ห่าบ๋นญี่ (Hà Nội) ห่าติญี่ (Hà Tĩnh) ห่ายเซ็ง (Hải Dương) ห่ายผ่อง (Hải Phòng) ห่านาม (Hà Nam) ฮึงเซี่ยน (Hưng Yên) นามติญี่ (Nam Định) นิงบิ่งญี่ (Ninh Bình) เหวะชาน (Nghệ An) กว่างนิงญี่ (Quảng Ninh) ห่ายบิ่งญี่ (Thái Bình) ฝ้ายฮว่า (Thanh Hóa) หวิญฟุก (Vinh Phúc)
พื้นที่กลุ่มที่ 3 10 จังหวัด	มุ่งเน้นไปการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร ป่าไม้ ประมง อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมัน เครื่องจักรผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง อุตสาหกรรมการผลิตผ้า อุตสาหกรรมรองเท้า อุตสาหกรรมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสารสนเทศ	บิญติญี่ (Bình Định) ด่าบ๋นญี่ (Đà Nẵng) คังหว่า (Khánh Hòa) นิงถ่วน (Ninh Thuận) ฟู่เซี่ยน (Phước Yên) กว่างบิ่งญี่ (Quảng Bình) กว่างนาม (Quảng Nam) กว่างหงาย (Quảng Ngãi) กว่างจิ (Quảng Trị) เตียนเทียนฮวี (Thuận Thiên-Huế)
พื้นที่กลุ่มที่ 4 4 จังหวัด	มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเชื่อมพื้นที่ อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร ผลิตภัณฑ์จากป่าและการขุดค้น การแปรรูปแร่	ดักลัก (Đắk Lắk) ดักนง (Đắk Nông) ซาลาย (Gia Lai) กอนตูม (Kon Tum)
พื้นที่กลุ่มที่ 5 8 จังหวัด	มุ่งเน้นไปการพัฒนาอุตสาหกรรมชุดต้นและแปรรูปเชื้อเพลิง ฝัฟ้ทำอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ ประมง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเครื่องจักรกล เครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ อุตสาหกรรมเคมี เกล็ดเคมี การพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ รองเท้าหนังคุณภาพสูงเพื่อการส่งออก การพัฒนาอุตสาหกรรมโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูง พัฒนาผลิตภัณฑ์อัญมณี	บาเสีเย-หว่านด่า (Bà Rịa-Vũng Tàu) บิญเซ็ง (Bình Dương) บิญฟ็อก (Bình Phước) บิญถ่วน (Bình Thuận) ด่งนาญ (Đồng Nai) เติมด่ง (Hố Chí Minh) โน่ฝี่มัญ (Hố Chí Minh) เตียนบิ่งญี่ (Tây Ninh)
พื้นที่กลุ่มที่ 6 13 จังหวัด	มุ่งเน้นไปการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ ประมงเพื่อการส่งออก สาขาอุตสาหกรรมที่ใช้กิจกรรมชาติ วิศวกรรมเครื่องกลเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมภายหลังการเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษา อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร การป่าไม้ การประมง กลศาสตร์การต่อเรือ	อานซาง (An Giang) บ่าบิเยว (Bà Rịa) เบินจาง (Bến Tre) เกิ่นเทอ (Cần Thơ) ด่งท่าป (Đồng Tháp) เทีหซาง (Hậu Giang) เกียนซาง (Kiên Giang) ฮึงชาน (Long An) ก่าเมา (Cà Mau) ซ็อกจิ่ง (Sóc Trăng) เตียนซาง (Tiền Giang) จ่าวิญญี่ (Trà Vinh) หวิญฟุก (Vĩnh Long)

ที่มา: ผู้เขียนสรุปจากแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเวียดนามแบ่งตามพื้นที่จนถึง

ค.ศ. 2010 วิสัยทัศน์ถึงปี ค.ศ. 2020

ก่อนในปี ค.ศ. 2009 จะมีมติให้จัดตั้งเขตเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาคสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง รวม 4 นคร/จังหวัด ได้แก่ เกิ่นเทอ (Cần Thơ) อานซาง (An Giang) เกียนซาง (Kiên Giang) และ ก่าเมา (Cà Mau)

ในช่วงนี้เองที่รัฐบาลได้เริ่มก่อตั้งโครงการนิคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง (khu công nghiệp công nghệ cao) และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (khu kinh tế cửa khẩu) โดยใน ค.ศ.1998 ได้เกิดนิคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงแห่งแรก ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงหว่าลาก (Khu CNC Hòa Lạc) ที่ท่าใหม่ ตามมาด้วยนิคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงนครโฮจิมินห์ (Khu CNC TP. Hồ Chí Minh) ในค.ศ. 2002 และนิคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงนครด่าหนัง (Khu CNC TP. Đà Nẵng) ใน ค.ศ. 2010

ตามมาด้วยการโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน ได้แก่ เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนม้งกาย (Móng Cai) ถือเป็นโครงการแรกที่เริ่มทดลองใน ค.ศ. 1996 และเริ่มดำเนินการ เมื่อ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2012 ก่อนที่จะจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนอีก 2 แห่ง ได้แก่ ที่มีกบ้าย (Mộc Bài) และลาวบ่าว (Lao Bảo) ใน ค.ศ. 1998 (Nguyễn Đình Chúc, Trần Duy Đông, et al, 2020, pp. 126-133) หลังจากนั้นใน ค.ศ. 2013 เป็นต้นมาจึงเริ่มมีการขยายเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตามนโยบายของนายกรัฐมนตรีและหน่วยงานท้องถิ่น จนปัจจุบันเวียดนามมีเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจำนวน 30 แห่งตั้งอยู่ตามจังหวัดชายแดนต่าง ๆ (Minh Tiến, 2022, 1 tháng 11)

นอกจากนี้ รัฐยังได้ผ่านนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (đặc khu kinh tế) ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 5 ปี ค.ศ. 2016-2020 (Kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội 5 năm 2016 – 2020) ในพื้นที่เวินโตน (Vân Đồn) ของจังหวัดกว๋างบิ่ง (Quảng Ninh) พื้นที่บักเกินฟอง (Bắc Vân Phong) ของจังหวัดคั้ญหว่า (Khánh Hòa) และเกาะฟู้ก๊วก (Phú Quốc)¹³ ของจังหวัดเกียนซาง (Kiên Giang) เพื่อดึงดูดการลงทุนที่มีคุณภาพจากต่างประเทศโดยเฉพาะในสาขาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ การท่องเที่ยว การเกษตรใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

จากแนวนโยบายดังกล่าวส่งผลให้เกิดการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมตั้งแต่ ค.ศ. 2004 เป็นต้นมาจนถึง ค.ศ. 2017 มีนิคมอุตสาหกรรมใหม่ที่ได้รับการจัดตั้งจำนวน 233 แห่ง รวมทั้งสิ้นใน ค.ศ. 2017 เวียดนามมีนิคมอุตสาหกรรม 327 แห่ง และจนถึงปี ค.ศ. 2020 เวียดนามมีนิคมอุตสาหกรรมและเขตแปรรูปส่งออกทั้งสิ้นจำนวน 381 แห่ง มีพื้นที่รวม 114,000 เฮกตาร์ โดยได้รับการจัดสรรที่ดินและนำไปใช้ประโยชน์ 90,800 เฮกตาร์เพิ่มขึ้น 18,800 เฮกตาร์เมื่อเทียบกับพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมใน ค.ศ. 2010 ในจำนวนนิคมอุตสาหกรรมและเขตแปรรูปส่งออกทั้งสิ้น 381 แห่งมีการดำเนินการจำนวน 331 แห่ง คิดเป็น 87% ของนิคมอุตสาหกรรมและเขตแปรรูปส่งออกทั้งหมด (Industrialvietnam.net, 2023, 9 tháng 11)

2.3.4 การบูรณาการตัวเองเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกอย่างเข้มข้นมากขึ้น โดยแนวนโยบายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาเงินช่วยเหลือในด้านการสร้างโครงสร้าง

13 ในปัจจุบัน รัฐได้ชะลอการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดฟู้ก๊วก เนื่องจากมีการชุมนุมประท้วงต่อต้านจากประชาชนที่ไม่เห็นด้วยส่งผลให้รัฐต้องการหยุดการดำเนินการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชั่วคราว

พื้นฐานและดึงดูดเงินลงทุนและการเข้าถึงตลาดสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกต่างประเทศ มติการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 10 (Đại hội Đảng Cộng sản Việt Nam lần thứ X) จัดขึ้นวันที่ 18 - 25 เมษายน ค.ศ. 2006 ณ นครท่าใหญ่ มีมติให้การเข้าร่วมการร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นข้อกำหนดที่จำเป็นต้องดำเนินการในเชิงรุก เวียดนามได้เข้าสู่วางการเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกอย่างเป็นทางการในวันที่ 11 มกราคม ค.ศ. 2006 โดยภายหลังการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก เวียดนามได้แก้ไขนโยบายเพื่อดึงดูดการลงทุนระหว่างประเทศและเงินช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งผลให้ในช่วงปี ค.ศ. 1993-2004 เวียดนามสามารถแสวงหาเงินความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (official development assistance: ODA) มีมูลค่าสูงถึง 28.82 พันล้านดอลลาร์สหรัฐซึ่งทุนเป็นการลงทุนจริงอยู่ 24.107 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ตัวเลขการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ (foreign direct investment: FDI) ในช่วงปี ค.ศ. 2001 - 2010 เวียดนามได้อนุมัติโครงการลงทุนต่างประเทศ 10,468 โครงการเพิ่มขึ้น 3.3 เท่าหากเปรียบเทียบกับช่วงปี ค.ศ. 1991 - 2000 รวมทั้งเงินลงทุนจดทะเบียนต่างชาติ 168.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐซึ่งเพิ่มขึ้น 3.8 เท่าหากเปรียบเทียบกับช่วงปี ค.ศ. 1991 - 2000 โดยมีจำนวนเงินลงทุนจริงในช่วงปี ค.ศ. 2001 - 2010 จำนวน 58.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (Bộ Công Thương (MOIT), n.d. b; Bộ Công Thương (MOIT), n.d. c)

โดยเวียดนามมีการขยายความร่วมมือ เข้าร่วมกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศและการลงนามข้อตกลงเขตการค้าเสรีต่าง ๆ อาทิ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคีกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สหภาพยุโรป (EVFTA) ข้อตกลงความครอบคลุมและความก้าวหน้าเพื่อหุ้นส่วนทางการค้าภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (CPTTT) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบทวิภาคีกับประเทศเกาหลี ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร (UKVFTA) เป็นต้น¹⁴ การปรับเปลี่ยนดังกล่าวส่งผลให้การส่งออกมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว อัตราการเติบโตของการส่งออกเฉลี่ยในช่วง ค.ศ. 2001-2005 อยู่ที่ร้อยละ 17.9 ในช่วง ค.ศ. 2006-2010 อยู่ที่ร้อยละ 18.27 และในช่วง ค.ศ. 2011-2015 อยู่ที่ประมาณร้อยละ 17.96 โดยเฉพาะการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 72.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ. 2010 เพิ่มขึ้นเป็น 282 พันล้านดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ. 2020 อัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 14% ต่อปี ดุลการชำระเงินเกินดุลส่งผลให้ทุนสำรองเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นจาก 12.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 2010 เป็น 28 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 2015 และเพิ่มขึ้น 100 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 2020 (Trung tâm Tư liệu và Dịch vụ Thống kê - Tổng Cục Thống kê, 2022; 16)

14 ปัจจุบัน กันยายน ค.ศ. 2023 เวียดนามมีการลงนามการค้าเสรีที่มีผลแล้วทั้งสิ้น 16 ฉบับ และอยู่ในช่วงของการดำเนินการเจรจาอีก 3 ฉบับ

บทสรุปและวิเคราะห์บทบาทรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง

หากพิจารณาเงื่อนไขการเศรษฐกิจพัฒนาอุตสาหกรรมก่อนการรวมประเทศใน ค.ศ. 1976 จะพบว่าเวียดนามก่อนมีการรวมประเทศนั้นมีลักษณะของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาประเทศมหาอำนาจในการสนับสนุนการผลิตและนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรม เนื่องจากประเทศตกอยู่ภายใต้สภาวะสงครามทำให้ไม่สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาอุตสาหกรรมเริ่มมีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังรวมประเทศแล้ว โดยเวียดนามได้ใช้ระบบเศรษฐกิจวางแผนส่วนกลางและตัวแบบการพัฒนาอุตสาหกรรมตามตัวแบบสหภาพโซเวียตที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเป็นหลัก อันเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแนวทางสังคมนิยมภายใต้การให้ความช่วยเหลือของประเทศมหาอำนาจสังคมนิยม

โดยตั้งแต่ ค.ศ. 1976 จนถึง ค.ศ. 1986 รัฐเป็นผู้มีบทบาทหลักและกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการทำสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่เป็นของนายทุนต่าง ๆ ให้มาเป็นของรัฐและรัฐทำหน้าที่พัฒนาอุตสาหกรรม ได้แก่ การเป็นเจ้าของหน่วยการผลิต ผลิตสินค้า จัดหาสินค้าทุน กำหนดการกระจายสินค้าแทนตลาด และนำเข้าเทคโนโลยีการผลิตจากต่างประเทศ โดยใช้ยุทธศาสตร์แบบทดแทนการนำเข้าเป็นหลัก แต่ด้วยปัจจัยภายในประเทศส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในรูปแบบดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ประกอบกับปัจจัยภายนอกการขยายตัวของระบบทุนนิยมโลกหลังสงครามเย็นส่งผลให้เวียดนามทำการปฏิรูปประเทศใน ค.ศ. 1986 ภายใต้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมผสมผสานระบบตลาด รัฐบาลค่อย ๆ นำระบบตลาดเข้ามาและเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจากการวางแผนส่วนกลางมาสู่การผลิตอุตสาหกรรมแบบตลาด

ภายหลังการปฏิรูป ค.ศ. 1986 เป็นต้นมาจนถึง ค.ศ. 2020 ยุทธศาสตร์การทำให้เป็นอุตสาหกรรมและความทันสมัยเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ ค.ศ. 1991 แทนที่การพัฒนาอุตสาหกรรมแบบสังคมนิยมแบบเดิม รัฐได้ปรับเปลี่ยนบทบาทตัวเองจากเดิมภายใต้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมที่รัฐมีบทบาทนำทางเศรษฐกิจไปสู่บทบาทการเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการลงทุน กล่าวคือภายใต้การผลิตอุตสาหกรรมแบบระบบตลาดรัฐลดบทบาทในการผลิตภาคอุตสาหกรรมของตนเองด้วยการแปรรูปรัฐวิสาหกิจและส่งเสริมให้เอกชนและทุนต่างชาติทำการผลิต พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต ส่วนรัฐหันมาทำหน้าที่ในการวางแผนขึ้นำการสร้างเศรษฐกิจเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ควบคุมสาขาเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับความมั่นคง รวมทั้งแทรกแซงตลาดในกรณีที่เกิดตลาดมีปัญหา

โดยหลัง ค.ศ. 1991 รัฐบาลเวียดนามหันมาเน้นที่การสร้างเศรษฐกิจเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อส่งออกภายใต้ยุทธศาสตร์การเติบโตแบบไม่สมดุล (unbalanced growth) อันเป็นยุทธศาสตร์ที่เชื่อว่าทรัพยากรของประเทศกำลังพัฒนา มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นรัฐจึงควรทุ่มเททรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปที่การพัฒนาการสร้างโครงสร้าง

พื้นฐานทางเศรษฐกิจมากกว่าที่จะดำเนินการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐในทางเศรษฐกิจและปล่อยให้เป็นที่ที่การลงทุนการผลิตเป็นของเอกชนและทุนข้ามชาติ และโดยเฉพาะรัฐมีหน้าที่ในการวางแผนเลือกพัฒนาสาขาอุตสาหกรรมและพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ รัฐได้คัดเลือกพื้นที่เพื่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมและสนับสนุนสาขาอุตสาหกรรมเป้าหมาย พร้อมกับสร้างกลไกเพื่อสนับสนุนการลงทุน เช่น การปฏิรูปกฎหมายกฎระเบียบ ลดขั้นตอนการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้เป็นแกนนำของการสร้างสังคมที่ทันสมัย ส่งเสริมเศรษฐกิจนอกภาครัฐให้ขยายตัว

พร้อมกันนั้นก็ได้บูรณาการตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของทุนนิยมโลกเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งรูปแบบของการให้เปล่าและการให้แบบมีเงื่อนไขผูกพันใช้ประโยชน์จากการแบ่งงานการทำงานระหว่างประเทศ ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งทุน แสวงหาตลาดในการส่งออกและนำเข้าสินค้า การถ่ายโอนเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการผลิต ตลอดจนการเข้าเป็นสมาชิกสมาคมหรือการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มทุนต่างประเทศที่ลงทุนในเวียดนาม

ผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเศรษฐกิจภายใต้แนวนโยบาย “การทำให้เป็นอุตสาหกรรมและทันสมัย” ดังกล่าวนอกจากจะมีส่วนทำให้ตัวเลขเศรษฐกิจในระดับมหภาคเติบโตขึ้นอย่างมากแล้วยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเวียดนาม โดยตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในภาคเกษตรลดน้อยลงในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีบทบาทสำคัญมากขึ้น หากเปรียบเทียบสถิติใน ค.ศ. 1990 ภาคการเกษตรถือเป็นภาคเศรษฐกิจหลักที่มีสัดส่วนตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศอยู่ที่ 37.74 % ส่วนอีก 38.59 เป็นภาคบริการ ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและการก่อสร้างมีสัดส่วนอยู่เพียง 23.67 % เท่านั้น (Công Văn Di, 2008, p. 40) ขณะที่ ค.ศ. 2020 ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของภาคการอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นและมีสัดส่วนอยู่ที่ 33.72 % และภาคการบริการคิดเป็น 41.63% ส่วนภาคการเกษตรมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือเพียง 14.85 % เท่านั้น¹⁵ (Hạnh Nguyễn, 2020)

15 ผลิตภัณฑ์มวลรวมที่เหลืออีก 9.8 % มาจากภาษีสินค้าหักเงินอุดหนุนสินค้า (product taxes less subsidies on products)

บรรณานุกรม

- เขียน อีระวิทย์. (2542). **เวียดนาม : สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาฯ.
- จิรายุทธ์ สีม่วง และภัทสรธา บุญญฤทธิ์. (2565). สภาวะอาณานิคมภายในของเวียดนามสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1885 - 1939: บทวิเคราะห์จากทฤษฎีพึ่งพิงพึ่งพาของอังเดร กูว์นเดอร์ แฟรงค์. **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา** 10 (1), 30-54.
- เดอะสแตนดาร์ด. (2565, 7 ตุลาคม). **KEY MESSAGES #46: เศรษฐกิจเวียดนามโตแรงแข่งไทย ขึ้นแท่นว่าที่เสือตัวใหม่แห่งเอเชีย**. เข้าถึงวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2566 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=8iJBpIffres>.
- ธัญญาทิพย์ ศรีพนา. (2541). **แนวโน้มการลงทุนของญี่ปุ่นและกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเวียดนาม**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์เดช วิชิตสรสาคร. (2521). **ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับสหภาพโซเวียต: ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของเวียดนามที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต)**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุด จอนเจดสิน. (2544). **ประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งแต่สมัยอาณานิคมฝรั่งเศสถึงปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Tuan, N. A., Thang, P. H. & Hua, H. V. (1994). **Foreign Investment in Vietnam: Judicial Bases – Present State – Opportunity – Prospective**. Hanoi: The Gioi.
- Rowley, K. & Evans, G. (1990). **Red Brotherhood at War Vietnam Cambodia and Laos Since 1975**. New York: Verso Books.
- World Bank. (2015). **GDP growth (annual %) – Vietnam**. Retrieved 20 December 2022, from <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=VN>
- Bộ Công Thương (MOIT). (2022). **Công nghiệp hóa ở Việt Nam và quá trình phát triển kinh tế xã hội**. Truy cập ngày 1 tháng 12 năm 2023, từ <https://moit.gov.vn/tin-tuc/phat-trien-cong-nghiep/cong-nghiep-hoa-o-viet-nam-va-qua-trinh-phat-trien-kinh-te-xa-hoi.html>
- Bộ Công Thương (MOIT). (n.d. a). **Các Thời Kỳ Phát Triển Giai Đoạn 1975 – 1985**. Truy cập ngày 1 tháng 11 năm 2016, từ <https://bit.ly/3boq5NK>
- Bộ Công Thương (MOIT). (n.d. b). **Các Thời Kỳ Phát Triển: Giai Đoạn 1986 – 2006**.

- Truy cập ngày 1 tháng 11 năm 2016, <https://bit.ly/2Swf75E>
- Bộ Công Thương (MOIT). (n.d. c). **Các Thời Kỳ Phát Triển: Giai đoạn 1996 – 2001**. Truy cập ngày 1 tháng 11 năm 2016, <https://bit.ly/2OKfdp1>
- Cổng Thông tin Điện tử Bộ Tài chính. (2017, 22 tháng 9). **Việt Nam đang dẫn đầu Đông Nam Á về chi tiêu cho phát triển hạ tầng**. Truy cập, ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ https://mof.gov.vn/webcenter/portal/ttpltc/pages_r/chi-tiet-tin-ttpltc?dDocName=MOFUCM111478
- Cổng Thông tin Điện tử Bộ Tài chính chính. (2012, 17 tháng 1). **Đổi mới đầu tư phát triển cơ sở hạ tầng**. Truy cập ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ https://mof.gov.vn/webcenter/portal/vclvcstc/pages_r/chi-tiet-tin?dDocName=BTC264316
- Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ. (2003). **Nghị quyết Hội nghị lần thứ ba Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa IX về tiếp tục sắp xếp, đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả doanh nghiệp nhà nước**. Truy cập ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ <https://shorturl.asia/Uhe5X>.
- Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ. (2021, 1 tháng 7). **Tổng quan về quá trình hình thành các vùng kinh tế trọng điểm**. Truy cập ngày 20 tháng 12 năm 2023, từ <http://chinhphu.vn/portal/page/portal/chinhphu/noidungvungkinhtetrongdiemquocgia?articleId=10000721>
- Công Văn Đi. (2008). **Chuyển dịch cơ cấu kinh tế Việt Nam**. Tạp chí Nghiên cứu Kinh tế 336, 40-45.
- Đặng Phong. (2008). **Tư duy Kinh tế Việt Nam-Chặng đường Gian nan và Ngoạn mục 1975-1989**. Hà Nội: Nhà xuất bản Tri thức.
- Đặng Phong. (2004). **Kinh tế Miền Nam Việt Nam: Thời kỳ 1955-1975** Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa học Xã hội.
- Đặng Phong. (1991). **21 Năm Viện trợ Mỹ ở Việt Nam**. Hà Nội: Nhà xuất bản Viện Nghiên cứu Khoa học
- Hạnh Nguyễn. (2020). **GDP của Việt Nam tăng 2,91%, thuộc nhóm tăng trưởng cao nhất thế giới**. Truy cập ngày 12 tháng 12 năm 2023, từ https://mof.gov.vn/webcenter/portal/vclvcstc/pages_r/chi-tiet-tin?dDocName=MOFUCM187987
- Hồ Trung Nghĩa. (2015). **Liên Xô Đã Giúp Việt Nam Cho Đến Khi “Lục kiệt” Như Thế nào?** Truy cập ngày 12 tháng 12 năm 2023, từ <https://infonet.vietnamnet.vn/lien-xo-da-giup-viet-nam-cho-den-khi-luc-kiet-nhu-the-nao->

post194380.info

Industrialvietnam.net. (2023, 9 tháng 11). **Số lượng và phân bố các khu công nghiệp ở Việt Nam sẽ như thế nào trong 10 năm tới.** Truy cập ngày 23 tháng 12 năm 2023, từ <https://industrialvietnam.net/tin-tuc/d373/so-luong-va-phan-bo-cac-khu-cong-nghiep-o-viet-nam-se-nhu-the-nao-trong-nam-toi/>

Minh Ngọc. (2014). **Cơ cấu Thành phần Kinh tế Sau 30 Năm Đổi mới.** Truy cập ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ <http://baochinhphu.vn/Utilities/PrintView.aspx?distributionid=208182>.

Minh Tiến. (2022, 1 tháng 11). **Địa phương có khu kinh tế cửa khẩu lớn nhất cả nước.** Truy cập ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ <https://cafef.vn/dia-phuong-co-khu-kinh-te-cua-khau-lon-nhat-ca-nuoc-20221101135454993.chn>

Nguyễn Đình Chúc, Trần Duy Đông, Bùi Việt Cường, Trần Minh, Nguyễn Thị Thực, Trịnh Thị Tuyết Dung, Phan Thị Song Hương, Nguyễn Hồng Anh. (2020). **Phát Triển Khu Công Nghiệp Ở Việt Nam Theo Lý Thuyết Sinh Thái Học Công Nghiệp.** Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa học xã hội.

Nguyễn Huy. (1972). **Hiện tình kinh tế Việt Nam – Quyển I.** Hà Nội: NXB: Lửa Thiêng.

Nguyễn Mại. (2017). **30 Năm Đầu tư Nước ngoài: Nhìn lại Để hướng.** Truy cập ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ <https://viettimes.vn/30-nam-dau-tu-nuoc-ngoai-nhin-lai-de-huong-toi-105064.html>

Trâm Anh. (2023, 4 tháng 10). **Có 21% doanh nghiệp nhà nước nắm giữ trên 50% vốn lỗ lũy kế gần 70 nghìn tỷ.** Truy cập ngày 1 tháng 11 năm 2023, từ <https://vneconomy.vn/co-21-doaanh-nghiep-nha-nuoc-nam-giu-tren-50-von-lo-luy-ke-gan-70-nghin-ty-dong.htm>

Trung tâm Tư liệu và Dịch vụ Thống kê - Tổng Cục Thống kê. (2022). **Các Báo cáo Phân Tích và Dự báo Thống kê Năm 2021.** Hà Nội: Trung tâm Tư liệu và Dịch vụ Thống kê - Tổng Cục Thống kê.

Trung tâm Tư liệu và Dịch vụ Thống kê - Tổng Cục Thống kê. (2011). **Cơ cấu tổng sản phẩm trong nước theo giá thực tế phân theo thành phần kinh tế và phân theo ngành kinh tế.** Truy cập ngày 11 tháng 6 năm 2016, từ <https://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=388&idmid=3&ItemID=12958>